

# ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TƯ DUY SÁNG TẠO CHO SINH VIÊN Ở CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC HIỆN NAY

Nguyễn Thị Phương Thảo

Khoa khoa học cơ bản và dữ liệu, Trường Đại học Công Đoàn

**Tóm tắt:** Trong bối cảnh giáo dục đại học đang chuyển mình mạnh mẽ theo hướng phát triển phẩm chất và năng lực người học, việc đổi mới phương pháp dạy học nhằm khơi dậy và phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho sinh viên là yêu cầu tất yếu. Bài viết làm rõ vai trò của năng lực tư duy sáng tạo trong học tập đại học của sinh viên, đồng thời đánh giá thực trạng và đề xuất giải pháp đổi mới phương pháp dạy học góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục, đào tạo ở các trường đại học hiện nay.

**Từ khóa:** Đổi mới; nội dung, phương pháp dạy học; tư duy sáng tạo; sinh viên; giáo dục đại học.

## INNOVATING TEACHING METHODS TO DEVELOP CREATIVE THINKING SKILLS FOR UNIVERSITY STUDENTS TODAY

Nguyen Thi Phuong Thao

Faculty of Basic Sciences and Data, Trade Union University

**Abstract:** In the context of higher education undergoing significant transformation toward developing learners' qualities and competencies, innovating teaching methods to foster creative thinking in students is an essential requirement. This article clarifies the role of creative thinking competence in university learning, assesses the current situation, and proposes solutions for renewing teaching methods to improve the effectiveness of education and training in universities today.

**Keywords:** Innovation; teaching content and methods; creative thinking; students; higher education.

Nhận bài: 13/04/2025

Phản biện: 17/05/2025

Duyệt đăng: 22/05/2025

### I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Con người luôn giữ vai trò trung tâm trong chiến lược phát triển của mọi quốc gia, trong đó có Việt Nam. Để phát huy tối đa vai trò của nhân tố con người - yếu tố cốt lõi trong xây dựng và phát triển đất nước, Đảng và Nhà nước ta xác định đổi mới, nâng cao năng lực tư duy, đặc biệt là năng lực tư duy sáng tạo, là động lực quan trọng thúc đẩy sự phát triển bền vững. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng nhấn mạnh: “Đào tạo con người theo hướng có đạo đức, kỷ luật, kỷ cương, ý thức trách nhiệm công dân, xã hội; có kỹ năng sống, kỹ năng làm việc, ngoại ngữ, công nghệ thông tin, công nghệ số, tư duy sáng tạo và hội nhập quốc tế”. Mặt khác, trước sự tác động của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và sự phát triển nhanh chóng của nền kinh tế tri thức, giáo dục đại học không chỉ dừng lại ở việc truyền đạt kiến thức mà còn hướng tới mục tiêu hình thành và phát triển năng lực toàn diện cho người học. Trong đó, năng lực tư duy sáng tạo, khả năng phát hiện và giải quyết vấn đề mới một cách linh hoạt, hiệu quả giữ vai trò then chốt. Tuy nhiên, thực tế cho thấy nhiều phương pháp dạy học truyền thống hiện nay chưa thực sự phát huy được tiềm năng sáng tạo ở sinh viên. Điều này đặt ra yêu cầu cấp thiết phải đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho sinh

viên, trực tiếp góp phần nâng cao chất lượng đào tạo ở các trường đại học hiện nay.

### II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

#### 2.1. Vai trò của năng lực tư duy sáng tạo trong giáo dục đại học hiện nay

Năng lực tư duy sáng tạo là một thành tố quan trọng trong hệ thống các năng lực cần phát triển cho sinh viên trong bối cảnh giáo dục đại học chuyển mình theo hướng phát triển năng lực người học. Năng lực này không chỉ hỗ trợ sinh viên trong quá trình tiếp thu kiến thức nhanh chóng, hiệu quả, mà còn góp phần tạo ra giá trị mới trong học tập, nghiên cứu, thành hành nghề nghiệp và cuộc sống,... Vai trò của năng lực tư duy sáng tạo trong giáo dục đại học thể hiện trên một số nội dung cơ bản sau:

Một là, góp phần hình thành phẩm chất trí tuệ và bản lĩnh học tập của sinh viên. Tư duy sáng tạo là biểu hiện của khả năng tư duy độc lập, linh hoạt và đột phá trong việc phát hiện, tiếp cận và giải quyết vấn đề học tập, nghiên cứu. Trong môi trường đại học, nơi sinh viên được khuyến khích tự học, tự nghiên cứu và phản biện, năng lực sáng tạo giúp sinh viên thoát ra khỏi lối tiếp cận kiến thức thụ động, từ đó từng bước hình thành bản lĩnh trí tuệ và thái độ học tập chủ động, tích cực, sáng tạo. Việc kích thích khả năng sáng tạo còn

giúp sinh viên tự tin vào năng lực cá nhân, thích ứng nhanh với những cái mới, sẵn sàng đón nhận, vượt qua những khó khăn, thử thách trong học tập, nghiên cứu ở đại học và thực tiễn nghề nghiệp, cuộc sống sau khi tốt nghiệp ra trường.

*Hai là, giúp sinh viên đáp ứng tốt yêu cầu đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao, thích ứng nhanh với những thay đổi.* Trong bối cảnh toàn cầu hóa và cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, thị trường lao động đòi hỏi nguồn nhân lực phải có khả năng tư duy nhanh, linh hoạt và thích ứng với sự thay đổi nhanh chóng về công nghệ, tri thức và môi trường làm việc. Sinh viên có năng lực tư duy sáng tạo sẽ có ưu thế trong việc phát hiện vấn đề mới, đề xuất giải pháp mới và thích ứng với những yêu cầu phức tạp của thực tiễn. Do đó, phát triển năng lực tư duy sáng tạo là một trong những nhiệm vụ cốt lõi của giáo dục đại học nhằm đáp ứng yêu cầu đào tạo nhân lực chất lượng cao hiện nay.

*Ba là, thúc đẩy hoạt động nghiên cứu khoa học và đổi mới sáng tạo của sinh viên.* Giáo dục đại học không chỉ là nơi truyền thụ kiến thức mà còn là trung tâm nghiên cứu và phát triển tri thức mới. Tư duy sáng tạo là động lực thúc đẩy sinh viên tham gia vào các hoạt động nghiên cứu khoa học, phát triển ý tưởng khởi nghiệp, thiết kế sản phẩm công nghệ hoặc đề xuất sáng kiến cải tiến trong lĩnh vực chuyên môn. Khi được rèn luyện và phát huy trong môi trường học tập tích cực, tư duy sáng tạo có thể giúp sinh viên chủ động hơn trong học tập, nghiên cứu, giúp sinh viên chuyển hoá từ vị trí người tiếp thu thành người kiến tạo tri thức, đúng với bản chất của giáo dục đại học hiện đại.

*Bốn là, tăng cường hiệu quả học tập và khả năng hợp tác đa chiều của sinh viên.* Tư duy sáng tạo không hoạt động tách biệt mà gắn liền với khả năng tư duy phân biện, làm việc nhóm, giao tiếp học thuật và tiếp cận vấn đề từ nhiều góc độ khác nhau. Khi sinh viên có khả năng tư duy sáng tạo, họ dễ dàng tham gia hiệu quả vào các hoạt động nhóm, dự án liên ngành, mô hình học tập mở hoặc học tập theo định hướng giải quyết vấn đề. Điều này không chỉ giúp tăng cường hiệu quả học tập mà còn rèn luyện kỹ năng học tập nhóm, làm việc nhóm cho sinh viên.

## 2.2. Thực trạng phương pháp giảng dạy ở các trường đại học hiện nay

Trong những năm gần đây, giáo dục đại học Việt Nam đã có nhiều nỗ lực đổi mới theo hướng phát triển năng lực người học, trong đó có năng lực tư duy sáng tạo. Tuy nhiên, thực tiễn triển khai các phương pháp dạy học ở nhiều cơ sở giáo dục đại học vẫn còn tồn tại không ít hạn chế, chưa thật sự tạo điều kiện để sinh viên phát huy tối đa khả năng sáng tạo trong học tập. Thực trạng này được biểu hiện trên một số khía cạnh sau:

*Phương pháp giảng dạy còn nặng tính truyền thống, ít đổi mới.* Nhiều giảng viên vẫn duy trì phương pháp giảng dạy theo lối truyền thống, trong đó giảng viên đóng vai trò trung tâm, truyền đạt kiến thức theo giáo trình có sẵn; sinh viên chủ yếu tiếp thu một cách thụ động, ít có cơ hội tham gia vào quá trình kiến tạo tri thức. Các giờ học thường diễn ra theo hình thức thuyết trình một chiều, thiếu đối thoại, thảo luận, tương tác.

*Hoạt động học tập của sinh viên còn mang tính hình thức.* Trong nhiều lớp học, đặc biệt là các lớp có quân số đông, sinh viên thường chỉ ghi chép, làm bài tập hoặc trả lời các câu hỏi theo khuôn mẫu. Các hoạt động như trình bày ý tưởng, phân biện, làm dự án nhóm, thiết kế sản phẩm,... chưa được triển khai thường xuyên hoặc chỉ mang tính chất minh họa. Việc học chủ yếu hướng đến mục tiêu vượt qua kỳ thi, đạt điểm số thay vì phát triển tư duy, khả năng sáng tạo hay kỹ năng thực hành nghề nghiệp. Điều này dẫn đến hiện tượng “học vẹt”, “học thuộc” nhưng không hiểu bản chất, thiếu sáng tạo và khả năng vận dụng kiến thức vào giải quyết các nhiệm vụ thực tiễn hạn chế.

*Năng lực sư phạm và đổi mới phương pháp giảng dạy của một số giảng viên còn hạn chế.* Quá trình đổi mới phương pháp giảng dạy một số sinh viên gặp khó khăn trong việc tiếp cận và triển khai các phương pháp dạy học tích cực do chưa được bồi dưỡng thường xuyên về đổi mới phương pháp sư phạm. Mặt khác, do áp lực về thời lượng chương trình, số tín chỉ, quân số lớp học và điều kiện hạ tầng kỹ thuật chưa đảm bảo, nhiều giảng viên có xu hướng “an toàn” trong phương pháp giảng dạy thay vì mạo hiểm thử nghiệm những phương pháp mới có tính sáng tạo và hợp tác cao.

*Cơ sở vật chất, công nghệ hỗ trợ chưa đồng bộ.*

Việc đổi mới phương pháp dạy học, đặc biệt theo hướng tích cực và sáng tạo, đòi hỏi môi trường học tập mở, linh hoạt, có sự hỗ trợ của công nghệ như thiết bị trình chiếu, phòng học thông minh, phần mềm mô phỏng, thư viện số, hệ thống học tập trực tuyến (LMS),... Tuy nhiên, nhiều trường đại học, nhất là các trường ngoài công lập hoặc trường ở vùng khó khăn, chưa đáp ứng được các điều kiện tối thiểu về cơ sở vật chất, công nghệ phục vụ dạy học. Đây là một trong những rào cản khách quan làm chậm tiến trình đổi mới phương pháp dạy học và phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho người học.

### **2.3. Giải pháp cơ bản phát triển năng lực tư duy sáng tạo cho sinh viên ở các trường đại học hiện nay**

*Một là, đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của sinh viên*

Đổi mới phương pháp dạy học cần tập trung phát huy tính tích cực, chủ động và sáng tạo của sinh viên, qua đó nâng cao hiệu quả hoạt động trí tuệ và năng lực vận dụng kiến thức vào thực tiễn. Trọng tâm là điều chỉnh hợp lý giữa việc tái hiện kiến thức và phát triển tư duy sáng tạo; chuyển từ phương pháp truyền thụ thụ động sang cách tiếp cận tích cực, lấy người học làm trung tâm. Trong quá trình giảng dạy, giảng viên cần rèn luyện cho sinh viên kỹ năng phát hiện, phân tích vấn đề, tìm kiếm giải pháp sáng tạo và áp dụng kiến thức vào thực tiễn một cách linh hoạt, hiệu quả. Việc tăng cường sử dụng phương pháp dạy học tình huống, bài tập nhận thức và các kỹ thuật dạy học tích cực sẽ giúp sinh viên phát triển các thao tác tư duy, khả năng tưởng tượng sáng tạo, tư duy trực giác và nhạy bén chính trị. Qua đó, sinh viên không chỉ nắm vững kiến thức mà còn được hình thành phương pháp tư duy linh hoạt, năng lực giải quyết vấn đề và tinh thần chủ động trong thực hiện nhiệm vụ. Đồng thời, cách tiếp cận này cũng góp phần khắc phục tình trạng dạy học giáo điều, lý thuyết suông, thiếu thực hành vốn còn tồn tại ở một bộ phận giảng viên hiện nay. Chú trọng xây dựng môi trường học tập tích cực, khuyến khích học viên chủ động, tự giác phát triển năng lực tư duy độc lập, sáng tạo, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao trong thực tiễn nghề nghiệp quân sự.

*Hai là, tăng cường sử dụng các phương pháp dạy học mang tính chất nghiên cứu khoa học, tạo môi trường rèn luyện tư duy sáng tạo cho sinh viên*

Đẩy mạnh phương pháp dạy học mang tính chất nghiên cứu khoa học là yêu cầu cấp thiết nhằm phát triển tư duy phản biện và năng lực giải quyết vấn đề cho sinh viên. Thay vì truyền đạt kiến thức một chiều, giảng viên cần thiết kế bài giảng theo hướng mở, lồng ghép các vấn đề gợi mở, giả thuyết khoa học để kích thích sinh viên suy luận, tranh luận và tự khám phá tri thức. Đồng thời, quá trình giảng dạy cần khuyến khích sinh viên chủ động tự học, tự nghiên cứu, biết cách tra cứu tài liệu, phân tích và đánh giá thông tin từ nhiều nguồn khác nhau. Qua đó, hình thành năng lực tư duy hệ thống, khả năng đặt câu hỏi, so sánh, tổng hợp và đánh giá vấn đề một cách logic, khoa học. Bên cạnh đó, cần tăng cường các hình thức học tập chủ động, như: làm việc nhóm, thảo luận chuyên đề, phản biện và bảo vệ quan điểm trên cơ sở luận cứ khoa học. Giảng viên cần chủ động thiết kế các tình huống học tập gắn với thực tiễn nghề nghiệp, yêu cầu sinh viên phân tích, đề xuất giải pháp hiệu quả, khả thi. Đồng thời, hướng dẫn sinh viên khai thác, ứng dụng hiệu quả công nghệ số và các phần mềm hỗ trợ học tập, giúp sinh viên tiếp cận tri thức mới, cập nhật các thành tựu khoa học công nghệ hiện đại. Mặt khác, các trường đại học cần mở rộng không gian học thuật và nghiên cứu khoa học cho sinh viên thông qua tổ chức các cuộc hội thảo khoa học, diễn đàn trao đổi, giao lưu học thuật với chuyên gia, nhà nghiên cứu. Nghiên cứu, tiếp thu chọn lọc các xu hướng dạy học hiện đại trong đổi mới phương pháp dạy học phù hợp với đặc thù của từng trường và đặc điểm môn học, như: Dạy học theo phương pháp tiếp cận năng lực; dạy học theo dự án; dạy học kết hợp; dạy học mô phỏng, ứng dụng công nghệ số vào quá trình giảng dạy, học tập theo nhóm và học tập hợp tác;... Tuy nhiên, việc tiếp thu phải dựa trên nguyên tắc đảm bảo tính thực tiễn, phù hợp với mục tiêu đào tạo của từng trường, tránh chạy theo xu hướng một cách hình thức hoặc áp dụng máy móc mà không có sự điều chỉnh phù hợp.

*Ba là, tăng cường đổi mới hình thức, phương pháp đánh giá kết quả học tập của sinh viên*

Đánh giá là một khâu then chốt trong quá trình

dạy học, không chỉ có chức năng kiểm tra kết quả học tập mà còn định hướng và thúc đẩy sự phát triển năng lực của người học. Do đó, cần khắc phục việc lạm dụng các hình thức đánh giá truyền thống khiến quá trình học tập dễ rơi vào tình trạng “học để thi”, làm triệt tiêu động lực sáng tạo và tinh thần tự học, tự khám phá của sinh viên. Chú trọng đa dạng hóa hình thức đánh giá theo hướng phát triển năng lực, như: Đánh giá quá trình học tập; đánh giá qua sản phẩm sáng tạo; đánh giá đồng đẳng;... chuyển trọng tâm từ “đúng - sai” sang “cách thức tiếp cận vấn đề”, “mức độ sáng

tạo”, “khả năng liên kết kiến thức” và “năng lực phản biện”. Việc đổi mới đánh giá cần gắn chặt với mục tiêu đào tạo và chuẩn đầu ra của chương trình học. Các tiêu chí đánh giá cần được xây dựng rõ ràng, cụ thể, định lượng hóa ở các mức độ khác nhau của năng lực tư duy sáng tạo (từ việc tái cấu trúc thông tin, đề xuất ý tưởng mới, đến khả năng hiện thực hóa ý tưởng thành sản phẩm hoặc giải pháp). Có thể sử dụng rubric đánh giá để đảm bảo tính minh bạch, công bằng, đồng thời hỗ trợ người học nhận diện được điểm mạnh, điểm yếu trong quá trình học tập và sáng tạo.

### TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Tập 1*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr.233.
2. Nguyễn Ngọc Vũ (2021), “Đổi mới trong quản lý giáo dục đại học để nâng cao chất lượng đào tạo”, *Tạp chí Khoa học và công nghệ - Đại học Đà Nẵng*, tập 19, Số 8, năm 2021.
3. Bùi Loan Thuỳ (2015), Nâng cao chất lượng đào tạo nguồn nhân lực bậc đại học và cao học trong không gian phát triển mới, *Tạp chí Thư viện*, <http://huc.dspace.vn/handle/DHVVH/3672>.